

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการเกษตรมีการพัฒนาโดยการกระจายการผลิตไปสู่พืชเศรษฐกิจใหม่ๆ เพิ่มขึ้นหลายชนิด เพื่อสนองความต้องการของตลาดโลก และตลาดภายในประเทศ ทำให้มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (กาญจนศักดิ์ ผลบูรณ์, 2543) แม้ว่าจะมีการเจริญเติบโตและมีการพัฒนาเทคโนโลยีในหลายด้านในปัจจุบัน ที่ช่วยให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกสาขาอาชีพ เพื่อให้ผู้ประกอบการอาชีพทุกคนมีความสะดวกสบายในการทำงานมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีหลายสาขาอาชีพที่ยังต้องประสบปัญหาสุขภาพจากการประกอบอาชีพ เนื่องจากยังต้องมีการออกแรงหรือใช้กำลังในการทำงานอย่างมาก ไม่เว้นแม้แต่ผู้ประกอบการเกษตรกรรมที่ประสบปัญหาสุขภาพในหลายด้าน รวมไปถึงปัญหาด้านการยศาสตร์ เช่น อาการปวดเมื่อยตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งอาการปวดเมื่อยที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุด คือ อาการปวดเมื่อยบริเวณหลังส่วนล่าง (low - back pain) จากการศึกษาพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 95.8 มีอาการเจ็บปวดของร่างกายจากการทำอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของอาการเจ็บปวดได้เป็น อาการเจ็บปวดบริเวณหลัง, เจ็บปวดบริเวณไหล่, เจ็บปวดบริเวณแขน และเจ็บปวดบริเวณขา (ภานุเดช แสงสีดำ, 2548)

จากการที่สำนักกระบาดวิทยา ได้มีการพัฒนาระบบเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพ และสิ่งแวดล้อม เมื่อปี 2544 ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างต่อเนื่องและทันเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการติดตาม ค้นหาสาเหตุของโรค และเพื่อวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งมีการกำหนดโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ในข่ายการเฝ้าระวังแบบเชิงรับมี 10 กลุ่มโรค (35 รายโรค) ได้แก่ กลุ่มโรคปอดและทางเดินหายใจ (Lung and respiratory diseases), กลุ่มโรคเหตุสภาวะทางกายภาพ (Physical Hazard), กลุ่มโรคผิวหนัง (Skin diseases), กลุ่มโรคกระดูกและกล้ามเนื้อ (Musculoskeletal diseases), กลุ่มโรคพิษจากสัตว์ (Toxic effect of contact with venomous animals), กลุ่มโรคพิษจากพืช (Toxic effect of contact with plants), กลุ่มโรคพิษโลหะหนัก (Heavy metal poisoning), กลุ่มโรคพิษสารระเหยและสารทำลาย

(Toxic effect of organic solvents), กลุ่มโรคพิษจากก๊าซ (Toxic effect of gas), กลุ่มพิษจากสารเคมี การเกษตรและสารเคมีอื่นๆ (Toxic effect of pesticides) (รายงานผลการพัฒนาระบบเฝ้าระวังโรค จากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (เชิงรับ) สำนักระบาดวิทยา, 2549)

การรายงานโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2544-2549 กลุ่มโรคที่พบ การรายงานมากที่สุดตามลำดับได้แก่ กลุ่มโรคกระดูกและกล้ามเนื้อ เฉลี่ยปีละ 971 ราย, กลุ่มโรค ผิวหนัง เฉลี่ยปีละ 763 ราย, กลุ่มโรคพิษจากสัตว์ เฉลี่ยปีละ 625 ราย, กลุ่มโรคพิษจากพืช เฉลี่ยปีละ 85 ราย และ กลุ่มพิษจากสารเคมีการเกษตร เป็นต้น โดยมีจำนวนผู้ป่วยกลุ่มโรคกระดูกและ กล้ามเนื้อ ตั้งแต่ปี 2544 จำนวน 165 ราย, ปี 2545 จำนวน 856 ราย, ปี 2546 จำนวน 785 ราย, ปี 2547 จำนวน 496 ราย, ปี 2548 จำนวน 2,457 ราย, ปี 2549 จำนวน 1,099 ราย รวมทั้งสิ้น 5,831 ราย จะเห็นได้ว่าในช่วงปีหลังๆ ได้มีจำนวนผู้ป่วยกลุ่มโรคกระดูกและกล้ามเนื้อเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก อาจเนื่องมาจากมีปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการในเรื่องความรู้ความเข้าใจและความสนใจ ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่มักจะมีประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญด้านโรคติดต่อค่อนข้างมาก แต่มี ความรู้และให้ความสนใจต่อปัญหาโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะโรค กระดูกและกล้ามเนื้อค่อนข้างน้อย อีกทั้งยังขาดนโยบายและการสนับสนุนงบประมาณของการ พัฒนาโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม เมื่อเทียบกับปัญหาอื่นๆ จึงไม่เกิดแรงจูงใจใน การปฏิบัติงาน ทำให้การพัฒนาในด้านนี้เป็นไปค่อนข้างช้า (รายงานผลการพัฒนาระบบเฝ้าระวังโรค จากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (เชิงรับ) สำนักระบาดวิทยา, 2549)

การประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งการทำนามีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคทางระบบ โครงร่างกล้ามเนื้อในหลายๆ ขั้นตอนของการทำนา เนื่องมาจากการทำงานที่เสี่ยง ต่อโรคทางระบบโครงร่างกล้ามเนื้อ เช่น มีการก้มหลังเป็นระยะเวลานานเป็นประจำ ในขั้นตอน การดำนาและเกี่ยวข้าว มีท่าทางในการยืนทำนานานาน ตลอดระยะเวลาการทำงานในทุกๆ ขั้นตอนของการทำนา นอกจากนี้ยังมีกรยกของหนักในหลายขั้นตอน เช่น ขั้นตอนการยกกระสอบ เมล็ดข้าวเพื่อการหว่านกล้า การยกกระสอบปุ๋ยเพื่อหว่านบำรุงต้นกล้า การยกต้นกล้าเพื่อรอการ ดำนา ยกมัดต้นข้าวที่เกี่ยวเกี่ยวแล้ว การยกกระสอบเมล็ดข้าวเพื่อเก็บไว้เพื่อรอการขายหรือเก็บในยุ้ง ฉาง เป็นต้น ซึ่งท่าทางในการทำนา และการยกเคลื่อนย้ายที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม จะก่อให้เกิดความ เสี่ยงต่อการเกิดโรคทางระบบโครงร่างกล้ามเนื้อได้

อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร มีประชากร 118,336 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม พื้นที่อำเภอทั้งหมด 625,625 ไร่ จากข้อมูลปี 2551 อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร พื้นที่การเกษตรทั้งหมด จำนวน 400,139 ไร่ เป็นพื้นที่ทำนา จำนวน 335,569 ไร่ เป็นพื้นที่ทำไร่ จำนวน 14,678 ไร่ เป็นพื้นที่พืชสวน จำนวน 15,842 ไร่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 19,938

ครอบครัว (สำนักงานเกษตรอำเภอวานรนิวาส, 2551) ซึ่งตำบล ศรีวิชัย เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีพื้นที่ทั้งหมด 56,250 ไร่ จำนวนประชากรในเขต อบต. ศรีวิชัย 9,111 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,931 หลังคาเรือน อาชีพหลัก คือ ทำนา เป็นจำนวน 4,434 คน อาชีพเสริม คือ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ (องค์การบริหารส่วนตำบลศรีวิชัย, 2552) เนื่องจากข้อมูลพบว่าในตำบลศรีวิชัย กลุ่มโรคกระดูกและกล้ามเนื้อ เป็นโรคอันดับที่ 4 ของโรคทั้งหมดที่ประชากรในตำบลศรีวิชัยมารับบริการรักษาที่สถานีอนามัยโนนอุดมซึ่งเป็นสถานีอนามัยประจำตำบล โดยมีผู้เจ็บป่วยด้วยอาการเจ็บปวดกล้ามเนื้อเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากสถิติพบผู้มารักษาพยาบาลกับสถานบริการปฐมภูมิด้วยอาการเจ็บปวดกล้ามเนื้อเป็นจำนวน 246 ราย ในปี 2549, 348 ราย ในปี 2550, 387 ราย ในปี 2551 และ 345 ราย ภายในครึ่งปี 2552 (สถานีอนามัยตำบลศรีวิชัย, 2552) ซึ่งผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาทุกรายมีอาชีพเกษตรกร เนื่องจากผู้วิจัยเป็นบุคลากรสาธารณสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงสังเกตเห็นและตระหนักว่าควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาด้านการเกษตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในชาวนา ตำบลศรีวิชัย อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร เพราะในพื้นที่นี้ยังไม่มีผู้ทำการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ปัญหา และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจัง เพื่อนำมาซึ่งประโยชน์ คือ ทำให้ทราบปัญหาต่อสุขภาพอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในตำบลศรีวิชัย ใช้เป็นข้อมูลในการหาแนวทางควบคุม ป้องกันแก้ไข ลดผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรจากการทำการเกษตร และสามารถนำไปประเมินผลกระทบสุขภาพในระดับต่อไปได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาด้านการเกษตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในชาวนา ตำบลศรีวิชัย อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

1.3 คำถามการวิจัย

ปัญหาด้านการเกษตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในชาวนา ตำบลศรีวิชัย อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive study) เพื่อศึกษาปัญหาด้านการยศาสตร์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในชานา ตำบลศรีวิชัย อำเภอมอนywa จังหวัดสกลนคร ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงกันยายน 2552

1.5 คำจำกัดความในการวิจัย

การยศาสตร์ (Ergonomics) หมายถึง การจัดลักษณะการทำงาน และสภาพการทำงาน เพื่อให้ชานาอยู่ในสภาวะที่สบายและมีสวัสดิภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเจ็บป่วยและเกิดอุบัติเหตุจากงานน้อยที่สุด

ปัญหาการยศาสตร์ หมายถึง ผลกระทบที่เกิดจากลักษณะการทำงาน และสภาพการทำงานที่มีความไม่เหมาะสมกับชานา ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดกลุ่มอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างกล้ามเนื้อได้ ประกอบด้วย อาการเจ็บปวด เมื่อยล้าส่วนต่างๆ ของร่างกาย โดยการศึกษาครั้งนี้ประเมินด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการยศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่เกิดจากลักษณะการทำงาน และสภาพการทำงานที่มีผลต่อชานา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการยศาสตร์แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ปัจจัยบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ โรคประจำตัว
2. ปัจจัยงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ การออกแรงท่าทางการทำงาน การออกแรงกระทำซ้ำๆ และระยะเวลาในการทำงาน

ชานา หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ปลูกข้าว ในพื้นที่ตำบลศรีวิชัย อำเภอมอนywa จังหวัดสกลนคร